

Code voor goed houderschap schapen en geiten

Een uitgave van:

Platform voor de Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders
i.s.m.
Vereniging van Speciale Schapenrassen

22 september 2010

Code voor goed houderschap schapen en geiten

Platform voor de Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders i.s.m. Vereniging van Speciale Schapenrassen

www.platform-ksg.nl / www.vssschapen.nl

Uitgave 22 september 2010

Inhoudsopgave

Voorblad.....	2
Inhoudsopgave.....	3
Vooraf.....	4
Code voor goed houderschap schapen en geiten.....	5
Toelichting – Ad 1 t/m Ad 4.....	6
Toelichting – Ad 5 t/m Ad 9.....	7
Toelichting – Ad 10 t/m Ad 15.....	8
Toelichting – Ad 16 t/m Ad 21.....	9
Toelichting – Ad 22 t/m Ad 26.....	10
Toelichting – Ad 27 t/m Ad 28.....	11

Vooraf

De houders van landbouwhuisdieren worden vanuit de samenleving in toenemende mate aangesproken op hun verantwoordelijkheden voor volksgezondheid, voedselveiligheid, dierenwelzijn en milieu. Het op de juiste wijze omgaan met al deze verantwoordelijkheden is samen te vatten onder de noemer 'goed houderschap'.

Het is belangrijk dat dit begrip voor zowel kleinschalige schapen- en geitenhouders als voor derden inzichtelijk wordt gemaakt. Ook politiek gezien is 'goed houderschap' van belang.

In maart 2010 bood de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) het advies 'Verantwoord houden' aan de Tweede Kamer aan. Daarin staat dat de RDA kleinschalig gehouden dieren best onder een aparte (lees:vereenvoudigde) wet- en regelgeving wil laten vallen, mits aangetoond kan worden dat deze dieren geen rol van betekenis spelen bij de verspreiding van besmettelijke dierziekten. Dat betekent in ieder geval dat de kleinschalige houders hun zaken goed op orde moeten hebben.

De RDA bepleit een onderscheid tussen (verplichte) minimumnormen en (vrijwillige) plusnormen voor dierenwelzijn en diergezondheid. De plusnormen zouden dan door de sectoren zelf moeten worden ingevuld. De 'Code voor goed houderschap schapen en geiten' van het Platform voor de kleinschalige schapen- en geitenhouders is een lijst met punten (of 'plusnormen') waarvan de houder zegt: "Dit onderschrijf ik, hier voldoe ik aan." Het is géén extra regelgeving bovenop bestaande wetten en regels. Het is een puntsgewijze 'goede praktijk'-lijst – een *code of conduct* – die veel kleinschalige schapen- of geitenhouders al als hun tweede natuur zullen zien.

Met het naleven van de code toont een schapen- of geitenhouder aan dat hij zich in positieve zin onderscheidt van houders die dat niet doen. Daarmee biedt de code mogelijk ook commerciële kansen bij het vermarkten van producten van zeldzame rassen. De code geeft aan wat er nodig is om de gezondheid en het welzijn van schapen en geiten te borgen. Daarmee kan de code – en met name de toelichting daarop – ook als leidraad dienen voor de beginnende schapen- of geitenhouder die het graag 'goed wil doen'.

Code voor goed houderschap schapen en geiten

Als verantwoord schapen- en geitenhouder leef ik de 'Code voor goed houderschap schapen en geiten' na. Ik zal mij op vrijwillige basis houden aan de bepalingen uit deze Code.

Dat betekent concreet:

1. Ik houd mij aan geldende wetten en regels, dan wel op de 'vertaling' daarvan voor de kleinschalige schapen- en geitenhouderij;
2. Ik heb voldoende kennis en ervaring verworven – of voldoende ondersteuning hierin gezocht – over de gezondheids- en welzijnsaspecten van de diersoort die ik houd, en ik sta open voor nieuwe inzichten;
3. Ik houd minimaal op dagelijkse basis toezicht op mijn dieren;
4. Ik voorzie mijn dieren van schoon drinkwater en voldoende ruw- en krachtvoer, van een goede kwaliteit;
5. Ik draag zorg voor een adequate mineralenvoorziening;
6. Ik houd geen dieren afgezonderd van andere dieren – ook rammen en bokken niet;
7. Al mijn dieren hebben weidegang of een uitloop naar buiten, met uitzondering van een eventuele stalperiode;
8. Ik draag zorg voor een op het ras afgestemde beschutting in de weide;
9. Mijn dierenweides en stallen zijn deugdelijk en veilig;
10. Ik draag zorg voor een deugdelijk en veilig transport van mijn dieren;
11. Goed ziektepreventiebeleid vormt de basis voor de gezondheid van mijn dieren;
12. Ik ben transparant over de gezondheidsstatus van mijn bedrijf;
13. Ik onderhoud een goede relatie met een kundige dierenarts;
14. Antibiotica dien ik alleen toe (cq laat ik alleen toedienen) na medische indicatie;
15. Ik draag zorg voor parasietenpreventie en waar nodig parasietenbestrijding;
16. Ik draag zorg voor een adequate vachtverzorging;
17. Ik draag zorg voor een adequate hoefverzorging;
18. Ik verplicht mij zieke dieren zo snel mogelijk te (laten) behandelen;
19. Versleten dieren en dieren met chronische ziekten of aandoeningen voer ik op tijd af, bij uitzichtloos lijden laat ik euthanasie toepassen;
20. Mijn drachtige dieren worden niet geslacht;
21. Ik hanteer een verantwoord fokbeleid, dat recht doet aan de aard van het ras;
22. De lammeren van mijn schapen/geiten worden tot een leeftijd van minimaal 12 weken door de moeder gezoogd (uitgezonderd lammeren van melkgeiten en melkschapen);
23. Risico's voor de volksgezondheid in de omgang mens-dier perk ik zoveel mogelijk in;
24. Risico's voor de volksgezondheid in de zin van voedselveiligheid perk ik zoveel mogelijk in;
25. Ik ga verantwoord en milieubewust om met de verwerking of afvoer van mest, afvalstoffen, bestrijdingsmiddelen en medicatie;
26. Ik verplicht mij tot het 'verantwoord verkopen' van mijn schapen, geiten en lammeren;
27. Ik verplicht mij tot informatieoverdracht aan de afnemers van mijn schapen, geiten en lammeren, in het bijzonder aan beginnende schapen- en geitenhouders;
28. Ik beperkt het risico van insleep van dierziekten bij import van dieren zo veel mogelijk.

Toelichting

Ad 1) Ik houd mij aan geldende wetten en regels, dan wel op de 'vertaling' daarvan voor de kleinschalige schapen- en geitenhouderij

Schapen- en geitenhouders die instemmen met de code voor goed houderschap, geven daarmee aan op de hoogte te zijn van en zich te houden aan de geldende wet- en regelgeving. De belangrijkste daarvan is de identificatie en registratie van dieren. Alle relevante wetten en regels zijn opgenomen in de Regelwijzer van het Platform voor de kleinschalige schapen- en geitenhouders. De Regelwijzer is te vinden op www.platform-ksg.nl. Waar nodig zijn wetten en regels 'vertaald' naar toepassing in de kleinschalige schapen- en geitenhouderij, zodat de kleinschalige dierhouder kan handelen in de geest van wet of regel.

Ad 2) Ik heb voldoende kennis en ervaring verworven – of voldoende ondersteuning hierin gezocht – over de gezondheids- en welzijnsaspecten van de diersoort die ik houd, en ik sta open voor nieuwe inzichten

Een goed schapen- en geitenhouder verdiept zich in de lichamelijke en geestelijke behoeften van de diersoort die hij houdt. Beginnende dierhouders lezen zich in de materie in en doen bij vragen en problemen een beroep op meer ervaren dierhouders. Ervaren dierhouders blijven niet star vasthouden aan routinematig handelen, maar doen hun voordeel met voortschrijdende inzichten. Kennis is gratis online te verwerven via: www.levendehave.nl, www.platform-ksg.nl, www.hobbydierhouder.nl, www.minlnv.nl, www.wormenwijzer.nl, www.schapen.startpagina.nl, www.geiten.startpagina.nl, www.schapennet.com, www.geitennet.com, www.licg.nl. Bij veel van deze websites kan men zich inschrijven voor een gratis nieuwsbrief per e-mail. Op www.capraovis.nl van de Gezondheidsdienst voor Dieren is betaalde informatie over schapen en geiten te verkrijgen. Daarnaast is kennis te verwerven via vele boeken, tijdschriften en rasverenigingen.

Ad 3) Ik houd minimaal op dagelijkse basis toezicht op mijn dieren

Dagelijks toezicht is noodzakelijk om het functioneren van de kudde en de afzonderlijke dieren daarbinnen te kunnen waarnemen en beoordelen: rust of onrust in de koppel, graas- en herkauwgedrag, bronstgedrag, groeps- en afzonderingsgedrag, gaten in de omheining, enzovoorts. Door dagelijks de tijd te nemen voor een rustige kijk naar de koppel, worden kleine veranderingen in gedrag, gezondheid en veiligheid snel waargenomen.

Ad 4) Ik voorzie mijn dieren van schoon drinkwater en voldoende ruw- en krachtvoer, van een goede kwaliteit

Emmers, drinkbakken, nippels en automatische drinkvoorzieningen worden regelmatig goed gereinigd. Oppervlakte-, grond- en bronwater dienen alleen als drinkvoorziening als de waterkwaliteit aantoonbaar goed is (tests o.a. door de GD, www.gddeventer.com) en als de waterplaats goed toegankelijk is voor de dieren. De voeding van schapen en geiten is soortafhankelijk, rasafhankelijk en afhankelijk van de omstandigheden van de dieren (huisvesting, leeftijd, dracht). Voor alle schapen en geiten geldt wel: langvezelig ruwvoer (gras, hooi, stro, luzerne, etc.) is de basis van het rantsoen. Geiten die in de wei lopen, krijgen naast gras ook hooi voor een goede penswerking. Krachtvoer wordt bij schapen en geiten alleen indien nodig bijgevoerd, met name in de winter, aan het einde van de dracht, tijdens de lactatieperiode of bij opgroeiende lammeren. Aan de andere kant mag er niet overvoerd worden. Dit geldt vooral voor jonge dieren en sobere rassen.

Ad 5) Ik draag zorg voor een adequate mineralenvoorziening

Extra mineralen worden verstrekt indien nodig, afhankelijk van de voedingsomstandigheden en de specifieke behoefte van diersoort of ras. Over het algemeen geldt: dieren die uitsluitend op ruwvoer leven en oudere of conditioneel zwakkere dieren hebben een hogere mineralenbehoefte. De koperopname van een aantal schapenrassen, waaronder de Texelaar, ligt veel hoger dan bij geiten, waardoor deze schapen relatief snel kopervergiftiging kunnen oplopen. Zij krijgen daarom een schapenlikblok, de overige schapenrassen en geiten een rundveelikblok. Ook een matige verstrekking van krachtvoer kan voorzien in mineralenbehoefte. Onnodig te veel mineralen verstrekken kan schadelijk zijn.

Ad 6) Ik houd geen dieren afgezonderd van andere dieren – ook rammen en bokken niet

Schapen en geiten zijn kuddedieren, die hechte sociale groepen vormen. Als deze dieren solitair worden gehouden, is dat een grote aantasting van het dierenwelzijn. Eenzame geiten zullen dat met voortdurend gemekker laten blijken en/of stoppen met eten. Eenzame schapen kwijnen weg. Verantwoorde schapen- en geitenhouders huisvesten op zijn minst twee schapen of geiten samen. Ook mannelijke dieren krijgen gezelschap van ten minste één soortgenoot.

Ad 7) Al mijn dieren hebben weidegang of een uitloop naar buiten, met uitzondering van een eventuele stalperiode

Het in de buitenlucht kunnen verblijven is belangrijk voor de gezondheid en het welzijn van schapen en geiten. Schapen- en geitenhouders die de code naleven, bieden hun dieren weidegang en/of een uitloop naar buiten, eventueel met uitzondering van een winterse stalperiode. Tijdens de lammertijd kunnen dieren tijdelijk volledig op stal worden gehouden.

Ad 8) Ik draag zorg voor een op het ras afgestemde beschutting in de weide

Enige vorm van onderdak, beschutting en een droge ligplaats zijn voor alle schapen en geiten noodzakelijk. Wel zijn er per ras grote verschillen. Sobere schapenrassen zijn vooral gebaat bij schaduwgevend bomen die hittestress voorkomen, veel geitenrassen hebben vooral een degelijke stal tegen regen, optrekkend vocht en koude nodig.

Ad 9) Mijn dierenweides en stallen zijn deugdelijk en veilig

De weides zijn voorzien van een deugdelijke afrastering. De sterkte van het materiaal, de hoogte en de maaswijdte van het gaas of de draadafstand zijn afgestemd op diersoort en ras. Getracht wordt te voorkomen dat dieren met kop, hoorns of poten vast kunnen komen te zitten in het hekwerk. Afzettingen door middel van stroomdraden mogen bij aanraking slechts een kort moment pijn doen. In de weide bevinden zich geen gevaarlijke objecten. De dierhouder zorgt ervoor dat giftige planten en struiken uit de weide worden verwijderd. Op <http://www.levendehave.nl/kennisbank/algemeen/giftige-planten-en-struiken> staat een overzicht van gevaarlijke begroeiing. Ook in de stal worden gevaarlijke situaties vermeden: geen gebrekkig hekwerk, geen losse uitsteeksels, geen brede roostergroeven waar de klauwen in vast kunnen raken en geen loodhoudende verf op houten delen in verband met vergiftigingsverschijnselen. Voer wordt op degelijke wijze opgeslagen, zodat plaagdieren er geen toegang tot hebben en zodat uitgebroken dieren zich er niet aan kunnen overeten. Afhankelijk van het gekozen staltype wordt de stal op geregelde basis gereinigd. Er wordt gezorgd voor voldoende strooisel, licht en ventilatie.

Ad 10) Ik draag zorg voor een deugdelijk en veilig transport van mijn dieren

De Europese transportverordening bepaalt dat voertuigen waarin schapen of geiten worden vervoerd deugdelijk moeten zijn. Dat betekent onder meer: voldoende ruim, geen gladde vloer, voldoende ventilatie. Letsel en onnodig lijden van de dieren moet worden voorkomen en hun veiligheid gegarandeerd. Dieren met en zonder hoorns worden niet tegelijkertijd vervoerd, dieren die elkaar agressief kunnen bejegenen ook niet. Zwakke, zieke en gewonde dieren worden niet vervoerd. Hetzelfde geldt voor hoogdrachtige dieren, dieren die pas afgelammerd hebben en pasgeboren lammeren. Bij extreme weersomstandigheden, met name hitte, vindt ook geen transport plaats. Meer gedetailleerde informatie over deugdelijk transport staat in de Regelwijzer op www.platform-ksg.nl.

Ad 11) Goed ziektepreventiebeleid vormt de basis voor de gezondheid van mijn dieren

Voorkomen is beter dan genezen, is het uitgangspunt. Goede voeding, huisvesting en verzorging vormen de basis. Een goed preventiebeleid doet de rest: regelmatige controle van de dieren, hygiënisch werken, verantwoord fokbeleid, ziekte-insleep voorkomen, planmatig omweiden, vaccinatie en ontworming waar nodig. De websites www.platform-ksg.nl en www.levendehave.nl geven een overzicht van een aantal ernstige, aangifteplichtige ziekten. Op www.levendehave.nl staan ook de meer gangbare ziektes, aandoeningen en kwaaltjes omschreven.

Ad 12) Ik ben transparant over de gezondheidsstatus van mijn bedrijf

Gezondheidsprogramma's, zoals het scrapieprogramma en zwoegerprogramma (schapen) en CAE/ CL-programma (geiten), zijn vrijwillig. Verantwoorde schapen- en geitenhouders zijn transparant over in hoeverre zij deelnemen aan dergelijke programma's en welke gezondheidsstatus zij hieraan ontleen. Zij geven openheid van zaken over ziekten en aandoeningen binnen de koppel, niet alleen over A-ziekten zoals blauwtong-, Q-koorts of brucella, maar ook over andere ziekten en aandoeningen zoals klauwaandoeningen (bijvoorbeeld rotkreupel) en besmettingen met parasieten (bijvoorbeeld luizen, wolschurft). Zij zijn open over vaccinatiebeleid, behandelingen en preventieve maatregelen. Ook geven zij inzicht in (rasspecifieke) erfelijke factoren van hun dieren.

Ad 13) Ik onderhoud een goede relatie met een kundige dierenarts

De verantwoorde schapen- of geitenhouder onderhoudt een goede relatie met een dierenarts met kennis van en ervaring met kleine herkauwers. De houder heeft de contactgegevens van zijn dierenarts binnen handbereik. De houder weet in hoeverre hij buiten praktijken bij zijn dierenarts terecht kan, en draagt zorg voor eventuele alternatieve adressen voor noodgevallen.

Ad 14) Antibiotica dien ik alleen toe (cq laat ik alleen toedienen) na medische indicatie

Een toenemende antibioticaresistentie in de dierhouderij is in de eerste plaats gevaarlijk voor schapen en geiten zelf, maar ook mensen krijgen steeds meer te maken met diergerelateerde besmettingen die voortkomen uit voor antibiotica resistente bacteriën. Antibiotica worden door verantwoorde schapen- en geitenhouders alleen met de grootste terughoudendheid toegediend. Dat houdt in: alleen op medische indicatie, niet preventief.

Ad 15) Ik draag zorg voor parasietenpreventie en waar nodig parasietenbestrijding

Geiten en schapen kunnen last hebben van allerlei parasieten zoals luizen, mijten en wormen (longwormen, maagdarmwormen, leverbot). Goed management is gericht op de minimale inzet van ontwormingsmiddelen en pour-on middelen. Als gebruik wel nodig is, dan wordt een juiste, niet te lage dosering gebruikt, dit om resistentie te voorkomen. Mestonderzoek, dat via de dierenarts of rechtstreeks via een gespecialiseerd laboratorium wordt verricht, kan het onnodig gebruik van antiwormmiddelen voorkomen. De Animal Sciences Group van Wageningen Universiteit heeft een website ontwikkeld waar schapenhouders zich kunnen laten adviseren over ontwormen en het tegengaan van resistentie tegen

ontwormingsmiddelen: www.wormenwijzer.nl. Verantwoorde schapen- en geitenhouders met voldoende land hanteren vaak een omweidingsstrategie. Diverse omweidingsstrategieën staan vermeld op www.levendehave.nl/kennisbank/geiten/worminfecties-bij-geiten en www.levendehave.nl/kennisbank/schapen/worminfecties-bij-schapen. Leverbotinfecties zijn te voorkomen of te reduceren met goed weidemanagement (waaronder drainage). Daarnaast is het zinvol de adviezen van de Werkgroep Leverbotprognose op te volgen. De leverbotprognoses worden elk najaar bekend gemaakt via alle relevante mediakanalen. Op www.levendehave.nl staat uitgebreide informatie over allerlei parasieten bij schapen en geiten.

Ad 16) Ik draag zorg voor een adequate vachtverzorging

Een jaarlijkse scheerbeurt is bij schapen en angorageiten uit welzijnsoogpunt een must. Een schaap dat niet geschoren wordt, heeft het op zomerse dagen veel te warm en kan bezwijken aan hittestress. Ook uit oogpunt van parasietenpreventie is scheren noodzaak. Zie ook ad. 15. Voor scheeradvisen zie www.levendehave.nl/kennisbank/schapen/scheren-van-schapen, voor informatie over myiasispreventie zie www.levendehave.nl/kennisbank/schapen/myiasis-bij-schapen.

Ad 17) Ik draag zorg voor een adequate hoefverzorging

De verantwoorde schapen- of geitenhouder controleert de klauwen en bijklauwtjes van zijn dieren regelmatig, zodat op tijd bekapt kan worden en eventuele hoefproblemen in een vroeg stadium worden onderkend. Als richtlijn voor de hoefbekapping geldt: voor schapen 2 tot 3 keer per jaar en voor geiten 4 tot 6 keer per jaar. Dit is echter zeer afhankelijk van de natuurlijke slijtage: bij geiten en schapen die (deels) op een verharde ondergrond lopen, slijten de hoeven sneller dan bij dieren die hoofdzakelijk in de weide lopen. Op www.levendehave.nl/kennisbank/geiten/hoefverzorgingbijgeiten en www.levendehave.nl/kennisbank/schapen/klauwverzorging-bij-schapen staan bekapinstructies.

Ad 18) Ik verplicht mij zieke dieren zo snel mogelijk te (laten) behandelen

Dierenwelzijn is mede gebaseerd op het voorkomen van onnodig lijden. Zieke, zwakke en gewonde dieren worden daarom zo snel mogelijk door de dierhouder zelf of door de dierenarts behandeld.

Ad 19) Versleten dieren en dieren met chronische ziekten of aandoeningen voer ik op tijd af, bij uitzichtloos lijden laat ik euthanasie toepassen

Dierenwelzijn is mede gebaseerd op het voorkomen van uitzichtloos lijden. Versleten dieren, chronisch zieke dieren en dieren met ernstige chronische aandoeningen worden daarom afgevoerd voor de slacht als zij daar fysiek nog gezond genoeg voor zijn. Bij dieren die te ziek of wrak zijn voor normale afvoer wordt euthanasie toegepast. Bij dit punt is goed overleg met de dierenarts geboden.

Ad 20) Mijn drachtige dieren worden niet geslacht

De verantwoorde schapen- en geitenhouder voorkomt dat vrouwelijke dieren die bestemd zijn voor de slacht drachtig kunnen worden. Zij worden gescheiden gehuisvest van de ram of bok. Drachtige schapen en geiten worden niet geslacht. Uitzondering hierop vormen noodslachtingen uit oogpunt van dierenwelzijn.

Ad 21) Ik hanteer een verantwoord fokbeleid, dat recht doet aan de aard van het ras

In een verantwoord fokbeleid past het selecteren op onnatuurlijk grote worpen niet. Wat 'onnatuurlijk' is, ligt echter per ras verschillend. Verantwoord fokbeleid is in ieder geval gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van geboorteproblemen, flessenlammeren, inteelt en andere problemen die zijn gerelateerd aan eenzijdig fokken.

Ad 22) De lammeren van mijn schapen/geiten worden tot een leeftijd van minimaal 12 weken door de moeder gezoogd (uitgezonderd lammeren van melkgeiten en melkschapen)

Schapen- en geitenlammeren blijven tot een leeftijd van minimaal 12 weken bij de moeder. Tegen die tijd hebben lammeren geen melk meer nodig en zijn zij al volledig gewend aan het eten van ruwvoer en brok. Ook zijn zij op dat moment geestelijk rijp genoeg om gescheiden te worden van hun moeder. Uitzondering op deze regel vormen de lammeren van melkgeiten en melkschapen, die al direct na de geboorte of binnen enkele dagen bij de moeder worden weggehaald. Bij voorkeur blijven zij wel in dezelfde lammergroep tot zij 12 weken oud zijn.

Ad 23 Risico's voor de volksgezondheid in de omgang mens-dier perik ik zoveel mogelijk in

Bij de omgang tussen mens en dier wordt door de schapen- of geitenhouder een goede persoonlijke hygiëne betracht. De houder wijst bezoekers op normale hygiënemaatregelen, zoals handen wassen na het lammetjes aaien. Bij (een vermoeden van de) aanwezigheid van besmettelijke ziekten wordt alleen het noodzakelijke bezoek (bijvoorbeeld de dierenarts) toegelaten. Goed management voorkomt de insleep van dierziekten en zoönosen zo veel mogelijk. Risicovolle bezoekers (personen die in contact zijn geweest met andere schapen en geiten, zoals dierenartsen, veehandelaren en controleurs) worden niet in het weiland en de stal gelaten, of alleen met ontsmet schoeisel.

Ad 24) Risico's voor de volksgezondheid in de zin van voedselveiligheid perik ik zoveel mogelijk in

De VKI (Voedsel Keten Informatie) behelst gegevens over de gezondheidsstatus, de ziektegeschiedenis en het medicijngebruik van dieren die geslacht worden (al dan niet via veehandelaar of verzamelplaats) en zo in de voedselketen terecht komen. De VKI-eisen vormen de basis van goed voedselveiligheidsmanagement. Deze eisen zijn opgenomen in de Regelwijzer van het Platform voor de kleinschalige schapen- en geitenhouders. VKI kan op papier of elektronisch (vanaf 1 juli 2010) worden aangeleverd. Op de website www.platform-ksg.nl staan nadere aanwijzingen.

Ad 25) Ik ga verantwoord en milieubewust om met de verwerking of afvoer van mest, afvalstoffen, bestrijdingsmiddelen en medicatie

Afvalstoffen, medicatie en bestrijdingsmiddelen worden zo opgeslagen dat zij niet in contact kunnen komen met kinderen, de dieren of met het voer. Ook wordt voorkomen dat zij in water of bodem terecht kunnen komen. Medicijnen, anti-wormmiddelen en bestrijdingsmiddelen die over de datum zijn of niet meer worden gebruikt, worden verantwoord afgevoerd. Mest wordt op verantwoorde wijze verwerkt of afgevoerd. Wat de Meststoffenwet voor kleinschalige houders van schapen en geiten behelst, staat in een brochure van Levende Have: www.levendehave.nl/kennisbank/algemeen/meststoffenwet.

Ad 26) Ik verplicht mij tot het 'verantwoord verkopen' van mijn schapen, geiten en lammeren

De verantwoordelijkheid van de schapen- en geitenhouder gaat verder dan het moment van verkoop. De verkoper heeft een zekere verplichting ten aanzien van het adres waar de dieren naartoe gaan. De verkopende dierhouder moet er vertrouwen in hebben dat de kopende partij voldoende kennis en ervaring heeft (of bereid is die op te doen) om de dieren goed te huisvesten en te verzorgen. Wie dat vertrouwen bij een koper mist, verkoopt zijn dieren niet. Mogelijk willen nieuwe houders zich zelf ook aan deze Code voor goed houderschap houden, en ontstaat er daarmee een sneeuwbal effect van goed houderschap.

Ad 27) Ik verplicht mij tot informatieoverdracht aan de afnemers van mijn schapen, geiten en lammeren, in het bijzonder aan beginnende schapen- en geitenhouders

Goede informatieoverdracht omvat:

aan alle kopers:

- informatie over de gezondheidsstatus van het bedrijf (zwoeger, CAE/CL, hoefproblemen, etc.);
- informatie over de recent toegediende medicaties aan de verkochte dieren (let op wachttijden);
- informatie over de ziektegeschiedenis en andere problemen en eigenaardigheden van de verkochte dieren;

en daarnaast aan beginnende houders:

- deze Code voor goed houderschap schapen en geiten;
- verwijzing naar informatiebronnen;
- specifieke informatie over het ras en de individuele dieren die verkocht worden: welk type likblok, hoeveel (bij)voeding, welke weidebeschutting en -afrastering, wanneer opstallen, wanneer scheren, welke voorzorgsmaatregelen bij aflammeren?

28) Ik beperkt het risico van insleep van dierziekten bij import van dieren zo veel mogelijk.

Vanwege het risico op insleep van dierziekten moet import van dieren zeer zorgvuldig plaats vinden. De wet- en regelgeving biedt onvoldoende waarborgen. Bovenop de van toepassing zijnde wet- en regelgeving worden de volgende extra voorzorgsmaatregelen genomen:

- Voorafgaande aan de import wordt een zo goed mogelijk beeld verkregen van de gezondheidssituatie van het exporterende bedrijf en de regio.
- De dieren worden voorafgaand aan de import of direct na aankomst getest op Caseous Lymfadenitis (CL). Voor extra zekerheid kunnen deze dieren na een half jaar nogmaals getest worden.
- Geïmporteerde dieren worden minimaal 30 dagen in quarantaine gehouden.
- In principe wordt er in kleine aantallen dieren geïmporteerd voor eigen gebruik.

- Einde -